

Pedagogiskt program för inkluderande lärmiljöer i Tyresö kommun

En skola för var och en –
Vi utbildar världsmedborgare och
bygger nutidens skola för framtidens
barn.

tyresö kommun

Inledning

All verksamhet inom barn- och utbildningsförvaltningen utgår från eleverna. Elevernas perspektiv och målet att väcka och bibehålla deras lust att lära ska genomsyra elevernas skoldag. Verksamheten ska utformas utifrån elevernas olika förutsättningar och behov. Skolans pedagogik och utformning ska tillsammans skapa förutsättningar för att eleverna ska kunna utvecklas optimalt och nå sin fulla potential.

Innehåll i läroplanen, Lgr11, som särskilt lyfter fram skolans helhetsuppdrag är

”En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen inte utformas lika för alla.”(Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, s. 8)

En skola för var och en

Sedan hösten 2010 arbetar skolor och förskolor i Tyresö kommun utifrån värdegrunden ”En skola för var och en”. Syftet är att alla elever ska utmanas utifrån sina förutsättningar och nå sin fulla potential. Det gäller både elever som har det lätt för sig i skolan och de som behöver mera stöd och hjälp. Genom att skapa inkluderande lärmiljöer kan vi möta elevernas olikheter och levandegöra den delaktighet som är så nödvändig för lärande och en inkluderande skola. De inkluderande lärmiljöerna tar sin början i värdegrundsfrågan om alla människors lika värde, möjligheter till delaktighet och tanken att det är våra inneboende olikheter som berikar.

Den svenska skolan ska enligt skollagen ge alla elever möjlighet att utvecklas så långt som möjligt (2010:800, kap 1, 4§). Om det befaras att en elev inte kommer att nå målen är skolan skyldig att ge eleven särskilt stöd. Det särskilda stödet ska i första hand ges inom den elevgrupp som eleven tillhör. Endast om det finns särskilda skäl får det särskilda stödet ges enskilt eller i en annan undervisningsgrupp (kap 3, 11§). I sådana fall måste en utredning föregå beslutet.

FN:s konvention om barnens rättigheter slår fast att alla barn har rätt till utbildning och också rätt till stöd för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. Skolan ska ge plats till alla barn.

Salamancadeklarationens utgångspunkt är varje barns grundläggande rätt till utbildning och hur deras unika egenskaper, intressen och inlärningsbehov måste tas till vara inom skolan. Barn i behov av särskilt stöd måste enligt deklarationen ha tillgång till ordinarie skolor, där undervisningen anpassas efter varje barns förutsättningar. De som arbetar i skolan måste ha kunskap om varje barns olika förutsättningar och kompetenser. Deklarationen slår också fast att alla barn har rätt att känna sig delaktiga i samhället, och att skolan är den kanske allra viktigaste platsen för att skapa denna känsla av acceptans och tilltro. (Salamancadeklarationen, Svenska Unescorådets skriftserie 1/2001)

Inkluderande lärmiljöer skapas genom att lägga fokus på skolans behov och brister i stället för att se eleven som problembärare. Alla elevers tillgångar, både starka och svaga sidor, ska ges möjlighet att utvecklas vidare. I Tyresös skolor ska alla elever utvecklas optimalt oberoende förutsättningar. Inkluderande lärmiljöer kännetecknas av att personalen på skolan har samsyn kring detta, ett gemensamt språk och förhållningssätt. Förutom detta behöver en skola som präglas av inkluderande lärmiljöer flexibla lokaler som stödjer detta samt resurser i form av kompetens och lärverktyg, det vill säga en skolmiljö och organisation så att den lättare kan anpassas till olika elevers olika behov.

Värderingar inom En skola för var och en

Samtliga skolledare inom förskola och skola deltog under våren 2012 i ett värdegrundsarbete. Tillsammans definierade man vilka värderingar och beteenden som ska vara vägledande för samtliga verksamheter inom Barn- och utbildningsförvaltningen. Genom att följa de definierade beteendena skapar och levandegör vi den värdegrund och kultur vi vill att Tyresö skolor ska präglas av.

Alla ska med

Hos oss är alla människor lika värdefulla oavsett bakgrund och förutsättningar. Det innebär att alla är välkomna att ingå och ta plats. Alla människor har förmåga och vilja att utvecklas och lära, och vi ger var och en möjlighet att växa utifrån sina förutsättningar och behov. Hos oss leder olika vägar till samma mål. Vi visar respekt för varandra genom att tilltala, se och bekräfta varandra med ödmjukhet och positiva förväntningar.

För att levandegöra detta följer vi dessa beteenden

- Bjud in
- Utmana positivt
- Bemöt med respekt
- Anta det bästa

Allt går

Vi har mod att prova och vi vågar misslyckas. Vi ställer upp för varandra och vänder tillsammans erfarenhet till lärdom, framgång och stolthet. Vi ”tar varandra på bar gärning” när vi gör rätt och förstärker varandra positivt. Vi bejakar vår nyfikenhet och använder idéer för att utveckla både arbetssätt och individer. Vi är lösningsfokuserade och rör oss framåt.

För att levandegöra detta följer vi dessa beteenden

- Fira framgång
- Våga prova
- Bejaka idéer
- Fokusera på möjligheter

Alla gör skillnad

Vi har alla ansvar för att göra det bästa av våra förutsättningar och att med omtanke inspirera andra att göra likadant. Vi har ansvar för de sammanhang vi finns i, oavsett om vi väljer att agera aktivt eller om vi väljer att förhålla oss passivt.

För att levandegöra detta följer vi dessa beteenden

- Gör som vi sagt
- Ge feedback
- Stå för det du gör
- Var närvarande i möten

Alltid framåt

Världen befinner sig i ständig förändring och vi med den. Vi hanterar detta rörliga normalstillstånd genom att söka kunskap hos varandra, andra skolor och förskolor, forskningsvärlden och det omgivande samhället. Vi drar nytta av detta genom ett vetenskapligt förhållningssätt där vi reflekterar, jämför resultat och utvärderar konstruktivt. Vi bygger vidare på det som fungerar, söker nyfiket efter nya idéer och agerar för att förbättra.

För att levandegöra detta följer vi dessa beteenden

- Lär av andra
- Kommunicera resultat
- Reflektera
- Agera

Nyckelkompetenser för livslångt lärande

Inom EU har man definierat åtta nyckelkompetenser i form av kunskaper, färdigheter och attityder till olika sammanhang som är grundläggande för alla människor i ett kunskapsbaserat samhälle. Genom att utbilda våra elever i dessa kompetenser rustar vi dem för framtida studier och arbetsmarknad.

Kompetenserna är särskilt viktiga för självförverkligande och personlig utveckling, och för att fungera i ett socialt sammanhang och ett aktivt medborgarskap. Nyckelkompetenser är nödvändiga i ett kunskapsamhälle och rustar eleverna för att leva i en snabbt föränderlig och tätt sammanlänkad värld och bli en världsmedborgare.

De åtta nyckelkompetenserna är

- Kommunikation på modersmålet - förmågan att i både tal och skrift uttrycka och tolka begrepp, tankar, känslor, fakta och åsikter, det vill säga tala, lyssna, läsa och skriva. Det inbegriper även språklig interaktion i olika sammanhang – inom utbildning, arbete, hem och fritid.
- Kommunikation på främmande språk - omfattar, utöver färdigheterna för kommunikation på modersmålet, bland annat även interkulturell förståelse.
- Matematiskt kunnande och grundläggande vetenskaplig och teknisk kompetens - Matematiskt kunnande är förmågan att utveckla och tillämpa matematiskt tänkande för att lösa en rad problem i vardagssituationer. Grundläggande vetenskaplig och teknisk kompetens är förmågan att bemästra, dra nytta av och tillämpa kunskaper och metoder som förklarar naturens värld. Det inkluderar en förståelse för de förändringar som människan gett upphov till samt vårt ansvar som enskilda medborgare.

- Digital kompetens - innefattar säker och kritisk användning av informations-samhällets teknik samt grundläggande färdigheter i informations- och kommunikationsteknik (IKT)
- Lära att lära - handlar om lärande, förmågan att fullfölja och organisera det egna lärandet, antingen individuellt eller i grupp utifrån det egna behovet, samt kunskap om metoder och möjligheter.
- Social och medborgerlig kompetens - Social kompetens hjälper oss att delta och fungera tillsammans med andra. Medborgerlig kompetens det vill säga kunskap om demokrati, rättvisa, medborgarskap och medborgerliga rättigheter rustar oss för ett aktivt och demokratiskt liv tillsammans med andra.
- Initiativförmåga och företaganda är förmågan att omvandla idéer till handling. Det innebär kreativitet, innovation och risktagande samt förmågan att planera och leda projekt för att uppnå de mål som ställts upp. Dessa förmågor beskrivs i grundskolans läroplan som entreprenöriella förmågor.
- Kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer omfattar medvetenhet om betydelsen av kreativa uttryck vad gäller idéer, erfarenheter och känslor i olika medier som musik, scenkonst, litteratur och visuella konstformer.

Nyckelkompetenserna är alla beroende av varandra och tonvikten för allihop ligger på kritiskt tänkande, kreativitet, initiativtagande, problemlösning, riskbedömning, beslutsfattande och konstruktiv hantering av känslor.

Vi utbildar världsmedborgare

En världsmedborgare är en person med öppet sinne, flexibel och mottaglig för andra människor och vad de kan bidra med. En världsmedborgare är kreativ och har en förmåga att kommunicera med andra människor på olika sätt, ser möjligheter istället för problem i de alltmer knappa resurserna globalt och värdesätter ett hållbart samhälle.

Samhälle, arbetsmarknad och informationsflödet utvecklas i en allt högre takt. Dagens elever behöver därför ges möjlighet att utveckla kompetenser som kan hjälpa dem att ta plats och fungera i en allt mer komplex värld med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. En världsmedborgare har goda ämneskunskaper och förmår anlägga ett historiskt perspektiv, ett miljöperspektiv, ett internationellt perspektiv och ett etiskt perspektiv. Alla människor kan ju inte omfatta alla dessa förmågor fullt ut men alla kan utveckla förmågorna, i större eller mindre utsträckning. Skolans uppdrag är att ge möjligheter och förutsättningarna för eleverna att utveckla dem och stötta dem i deras läroprocesser.

En världsmedborgare behöver kunna bygga goda relationer till andra människor oavsett kulturell bakgrund. Olikheter och åsikter bidrar till utveckling av individen och stärker elevernas möjligheter i ett framtida yrkes- och familjeliv. Skolans uppdrag är att främja förståelse för andra människor och förmåga till

inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten.

En världsmedborgare behöver goda ämneskunskaper. Skolan har ett kunskapsuppdrag genom att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära skall utgöra grunden för undervisningen.

En världsmedborgare behöver kunskap om hållbar utveckling. Genom ett miljöperspektiv får eleverna möjligheter att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och skaffa sig ett förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Skolan ska lägga stor vikt vid miljö- naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska prägla skolans verksamhet.

En världsmedborgare behöver social kompetens i ett internationellt perspektiv. Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kulturella och nationella gränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet. Skolan ska sträva efter att varje barn känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer.

Skolans arkitektur och utformning

Tyresö - en av Sveriges bästa skolkommuner

I kommunplan 2016-2018 beskrivs det strategiska målet ”Livskvalitet – den attraktiva kommunen” För barn- och utbildningsnämnden innebär det att verka för att Tyresö ska vara en av Sveriges bästa skolkommuner. Skolornas pedagogik, organisation och ekonomi påverkas i stor utsträckning av de förutsättningar som utformning av inre och yttre miljöer medger. Vi bygger en nutidens skola för framtidens barn!

Från förskoleklass till årskurs 9

Eleverna ska kunna gå hela sin grundskoletid i en och samma skola. Det skapar förutsättningar för skolan att följa och följa upp elevernas lärande under grundskoletiden. Ingen elev tillåts halka efter i lärandet utan alla ges möjligheter att nå sin fulla potential. F-9 perspektivet skapar trygghet inte bara för eleverna utan även för deras föräldrar. Man kan lita på att skolan tar sitt ansvar hela vägen och att relationerna mellan skolan, eleverna och föräldrarna stärks över tid. Att som förälder känna trygghet med skolans kvalitet och att utbildning erbjuds i årskurs F-9 bidrar till att stärka den skolans konkurrenskraft gentemot fristående skolor. Föräldrar väljer att låta sina barn gå kvar i en välfungerande F-9 skola.

En F-9 skola med 700 elever skapar förutsättningar för

- god pedagogik, samverkan mellan behöriga lärare och utveckling
- hållbar organisation och synergieffekter
- goda och hållbara ekonomiska förutsättningar

En sammanhållen byggnad

För att främja elevernas kunskapsutveckling, samhörighet och trivsel, den pedagogiska utvecklingen på skolan och samarbete mellan lärare är det viktigt att skolan består av en sammahållen byggnad. En byggnad där elever i olika åldrar och personal kan mötas och utvecklas tillsammans. En byggnad medger även att skolan kan vara skofri vilket skapar en lugn och trivsamt, ren och lättstädad miljö.

Skolan ska präglas av öppenhet, trygghet och kreativitet. Eftersom elever lär på olika sätt ska skolan erbjuda olika arenor för lärande. Trygghet är en grundförutsättning för att må bra och prestera väl.

Flexibilitet och lärande

I skolan ska det finnas olika typer av rum för olika typer av möten och lärande i olika grupperingar. Minst en miniaula med gradängar ska finnas för att kunna samla en större elevgrupp. Rum för undervisning ska inte vara traditionella klassrum. Rummen bör byggas flexibelt med vinkväggar så att ett rum kan bli två mindre vid behov. Till varje undervisningsrum ska finnas minst ett mindre gruppum så att elever som är i behov av ett mindre sammanhang ska kunna erbjudas det. Genom detta skapas de lokalmässiga förutsättningarna för en likvärdig utbildning och inkluderande lärmiljöer – En skola för var och en!

Skolan ska byggas flexibelt för att kunna ställas om mellan skola och förskola utifrån förändrade behov. Flexibilitet ska även finnas genom rum av olika storlek och möjlighet att genom vinkväggar göra dem större eller mindre beroende på undervisningssituation.

Det ska även finnas öppna ytor för samarbete, rekreation och vila. Ämnessalar som är utformade utifrån de krav som styrdokumentet ställer är en självklarhet, liksom ett skolbibliotek.

En stor andel av alla elever i förskoleklassen och årskurserna 1–3 är idag inskrivna i fritidshemmet. Det ger fritidshemmet goda möjligheter att komplettera förskoleklassen och skolan genom att erbjuda eleverna en meningsfull fritid och stimulera deras utveckling och lärande. Det är därför viktigt att ändamålsenliga lokaler och material finns för den verksamheten.

Barn- och elevhälsan är en central resurs i skolan och det är viktigt att det finns rum för dess personal där man i avskildhet kan möta de elever som har behov av barn- och elevhälsans kompetenser. Dessa lokaler ska ligga relativt avskilt från de delar av skolan där elever rör sig regelbundet.

Skolrestaurangen är en viktig del av en skola. Den ska utformas så att alla elever ges möjlighet och tid att äta näringsriktig, god och vällagad mat från grunden. Matsalen kan för vissa elever uppfattas som stor och skrämmande. För dessa elever bör ett mindre sammahang förberedas. Även skolrestaurangen ska vara flexibel och kunna användas som samlingssal för större grupper.

I anslutning till skolan byggs en idrottshall för att kunna samutnyttjas av skola och fritid. Eventuellt kan även lokaler för fritidsgård rymmas inom skolan och på detta sätt skapas möjligheter till synergieffekter vad gäller lokaler och faciliteter.

Centralt ska det finnas en cafeteria som samutnyttjas av elever och personal för att skapa naturliga möten och goda relationer.

Digitala lärverktyg är en självklarhet i dagens och framtidens skola och därför är det ytterst viktigt att förutsättningar för detta finns redan från början med avseende på nätverk, accesspunkter, förvaring av datorer, projektorer och ljudanläggningar i lokaler för lärande etc.

Det ska vara möjligt för kommunens invånare att nyttja skolans lokaler på kvällar och helger varför möjlighet att låsa och spärra av delar av skolan som inte ska vara tillgängliga vid dessa tillfällen är nödvändig.

Utemiljö

En bra skolgård med möjligheter till rekreation och avkoppling, så väl som till stimulerande lekar för de yngre eleverna och platser där de äldre eleverna kan umgås är viktigt på en skola. Olika miljöer och material som stimulerar olika sinnen bidrar till trivsel och lärande för alla elever.

Trygghet och tillgänglighet

Skolan ska byggas upp med hemvisten för F-3, 4-6 respektive 7-9 och i hemvisterna för F-3 ska även finnas lokaler för att kunna erbjuda kvalitativ fritidshemsverksamhet, med exempelvis ateljé för skapande verksamhet. Skolans elever fördelas genom detta i mindre sammanhang vilket skapar trygghet samtidigt som tillhörigheten finns i ett större sammanhang. Skolan organiseras i ett antal arbetslag med en elevgrupp knuten till sig vilket skapar förutsättningar för trygga relationer och tät kunskapsuppföljning.

Skolan ska vara tillgänglig för personer med olika funktionshinder, såväl psykiska som fysiska. Inget ska få begränsa lärandet och goda möten!

Bakgrund till dokumentet

Det Pedagogiska programmet för inkluderande lärmiljöer i Tyresö kommun utgår från Barn- och utbildningsförvaltningens värdegrund kring *"En skola för var och en"* samt visionen *"Vi utbildar världsmedborgare!"*. Sist men inte minst ska visionen om Tyresö som *den mest attraktiva kommunen i Stockholmsregionen* präglade kommunens skolor i syfte att nå målet att bli en av Sveriges bästa skolkommuner. Dokumentet är ett komplement till barn- och utbildningsförvaltningens lokalstrategi.